

MOGUĆNOSTI BUDUĆEG RAZVOJA TURIZMA GRADA SPLITA

Bojčić, Miljenko

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Karlovac University of Applied Sciences / Veleučilište u Karlovcu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:128:119925>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-22**

VELEUČILIŠTE U KARLOVCU
Karlovac University of Applied Sciences

Repository / Repozitorij:

[Repository of Karlovac University of Applied Sciences - Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

VELEUČILIŠTE U KARLOVCU

POSLOVNI ODJEL

PREDDIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ UGOSTITELJSTVA

Miljenko Bojčić

MOGUĆNOSTI BUDUĆEG RAZVOJA TURIZMA GRADA SPLITA

ZAVRŠNI RAD

Karlovac, 2020.

Miljenko Bojčić

MOGUĆNOSTI BUDUĆEG RAZVOJA TURIZMA GRADA SPLITA

ZAVRŠNI RAD

Veleučilište u Karlovcu

Poslovni odjel

Preddiplomski stručni studij Ugostiteljstva

Kolegij: Specifični oblici turizma

Mentor: dr.sc. Mateja Petračić

Broj indeksa autora: 0618615060

Karlovac, svibanj 2020.

SAŽETAK

U završnom radu analizira se tema mogućnosti daljnjeg razvoja turizma na području grada Splita, s osvrtom na sadašnje opće značajke grada u vidu njegovih komparativnih prednosti i mana, ekonomskog stanja, postojeće turističke ponude i strukture turizma i turista, prirodnih i antropogenih resursa i sličnih turistički relevantnih obilježja. U vrijeme nastanka rada Hrvatska ali i cijeli svijet nalaze se u kompletnoj paralizi prouzročenoj pandemijom virusa COVID – 19 koja jače nego ijedan drugi sektor pogađa upravo turizam koji je u potpunosti zaustavljen pa je i u obradi ovoga rada te određivanja budućnosti turizma u gradu Splitu nemoguće zaobići tu situaciju koje će uvelike promijeniti situaciju turističkog sektora u budućnosti.

KLJUČNE RIJEČI: budućnost, grad Split, turizam, virus COVID – 19

ABSTRACT

This paper is an analysis of the possible future development of tourism in the city of Split, with special review of the basic features of the city such as its comparative advantages and flaws, economical situation, existing tourism offer, structure of tourism and of a tourist, natural and anthropogenic resources and of other elements that are relevant for the development of tourism. During the time of writing this paper, both Croatia and the entire world find themselves in a state of complete paralysis due to COVID – 19 pandemic that has hit tourism sector more than any other part of the economy, resulting in its complete stoppage. It is therefore impossible to put aside this situation that will most likely change the situation of tourism sector as we know it.

KEY WORDS: tourism, city of Split, virus COVID -19, future

Sadržaj

1. UVOD.....	1
1.1. Predmet i cilj rada	1
1.2. Izvori i metode prikupljanja podataka.....	1
1.3. Sadržaj i struktura rada.....	1
2. OPĆE ZNAČAJKE SPLITA	2
3. GOSPODARSKE ZNAČAJKE SPLITA.....	5
3.1. Trgovina.....	5
3.2. Industrija	6
3.3. Strojogradnja i metaloprerađivačka industrija	7
3.4. Pomorstvo	7
3.5. Bankarstvo	7
3.6. Turizam.....	8
4. OBILJEŽJA ZA RAZVOJ TURIZMA	9
4.1. Prirodni turistički resursi	9
4.1.1. Park – šuma Marjan	9
4.1.2. Parkovi	9
4.1.3. Plaže	10
4.2. Antropogeni turistički resursi	12
4.3. Smještajni kapaciteti Splita.....	17
5. TURISTIČKI PROMET GRADA SPLITA	20
5.1. Analiza emitivnih tržišta.....	21
6. ANALIZA STANJA VAŽNIJIH ZONA	23
6.1. Istočna obala	24
6.2. Plaža Žnjan	25

7. ANALIZA OKRUŽENJA	26
7.1. Solin	26
7.2. Kliška tvrđava	27
7.3. Otok Brač.....	27
7.4. Trogir.....	28
7.5. Omiš	28
8. MOGUĆNOSTI BUDUĆEG RAZVOJA TURIZMA U SPLITU	29
9. ZAKLJUČAK	35
LITERATURA.....	36
INTERNET IZVORI.....	37
POPIS GRAFIKONA.....	38
POPIS TABLICA.....	39
POPIS SLIKA.....	40

1. UVOD

1.1. Predmet i cilj rada

Predmet ovoga rada je cjelokupna turistička djelatnost na području grada Splita. Praktični istraživački problem jest razrada mogućeg razvoja turizma u Splitu kroz budućnost. Cilj rada je utvrditi trenutno stanje u grad Splitu sa ekonomskog ali i specifično turističkog stajališta te odrediti konkretne ideje i načine na koje možemo pomoći splitskom turizmu da bude nositelj razvoja čitave srednjodalmatinske regije umjesto da zbog loše održivosti i kontrole bude kontraproduktivan te šteti gradu i stanovništvu.

1.2. Izvori i metode prikupljanja podataka

Izvori podataka su stručna literatura, web stranice, Turistička zajednica grada Splita te osobno poznavanje destinacije. Podatci su prikupljeni metodom istraživanja za stolom. Pri izradi završnog rada korištene su znanstvene metode kompilacije, analize, sinteze i deskripcije.

1.3. Sadržaj i struktura rada

Rad se sastoji od 9 poglavlja. Uvod prikazuje predmet i cilj rada, izvore i metode prikupljanja podataka te sadržaj i strukturu rada. Drugo i treće poglavlje, opće te ekonomske značajke Splita, tiču se sveopćih informacija o gradu, njegovoj povijesti i sadašnjosti, ekonomskoj strukturi i razvijenosti. Četvrto poglavlje sagledava trenutno stanje grada Splita po pitanju prirodnih i antropogenih turističkih resursa odnosno svega onoga što svojom atraktivnošću može privući turista. Nakon toga, dotaknuti ćemo se i smještajnih kapaciteta u gradu pod Marjanom, uključujući i privatne iznajmljivače te komercijalni smještaj, a onda i emitivnih tržišta te stanja važnijih zona u poglavljima 6 i 7. Za kraj ćemo napraviti SWOT analizu destinacije te zaključak cjelokupnog rada uz navođenje izvora te popisa slika, tablica i grafova.

2. OPĆE ZNAČAJKE SPLITA

Slika 1: splitski poluotok i kaštelanski zaljev iz zraka

Izvor: <http://split.com.hr>, svibanj 2020.

Smješten na splitskom poluotoku u samom srcu srednje Dalmacije te na obali Jadranskog mora, Split je drugi najveći grad u Hrvatskoj i drugi najveći gospodarski i kulturni centar u zemlji kojem gravitira čitavo područje Dalmacije, Hercegovine ali i dio Bosne. Pretpostavka je da je na području današnjeg grada još u antici postojalo

naselje Aspalathos(grč.). Podrijetlo toga imena vezuje se na biljku brnistru koja na splitskom području raste u izobilju jer je grčki naziv za nju također aspalathos. Od uzvisina, okružuju ga u zaleđu - sa sjevera i sjeveroistoka planina Mosor, sa sjeverozapada brdo Kozjak a s istoka brdo Perun. Splitski poluotok okružuju otoci Brač, Hvar, Šolta.

Premda su na području Splita i ranije postojale grčke naseobine, prvim stanovnikom i osnivačem Splita ipak treba smatrati cara Dioklecijana, koji je na poluotoku u blizini velikog grada Salone krajem trećeg stoljeća počeo graditi raskošnu carsku palaču, u koju se nakon završetka gradnje povukao kad je napustio rimski carski tron.

Burnim stoljećima nakon toga nastao je grad, začet kada su prema Palači pobjegli stanovnici Salone pred navalom Avara i Slavena. Smjenjivale su se potom u gradu koji je rastao izvan zidina palače mnoge vlasti, od hrvatskih kraljeva u 10. stoljeću, preko mađarske i mletačke administracije, do francuskih vladara i Austro-ugarske monarhije. Moderno doba i 20. stoljeće Split su "premještali" iz kraljevine Jugoslavije, preko dana talijanske i njemačke okupacije u

Drugom svjetskom ratu, do socijalističke Jugoslavije, pa do današnjih dana života u slobodnoj i samostalnoj Hrvatskoj, članici Europske unije.

Po pitanju stanovništva, demografska i etnička slika grada je kroz povijest doživljavala dosta promjena. Kao što je i spomenuto, prvi naseljenici grada bili su Grci te pripadnici ilirskog plemena Delmata ali se oni relativno brzo romaniziraju što biva slučajem do 7. stoljeća odnosno do dolaska Hrvata kada započinje kroatizacija stanovništva koja se provodila stoljećima prije nego je gotovo u potpunosti preuzela grad.

Dolaskom osmanskih osvajača snažan pritisak susjednog islamskog carstva utječe na značajnija useljavanja. Kroz 16. stoljeće u splitska naselja pristižu Hrvati s kaštelanskog, solinsko-kliškog i žrnovničkog područja, a zatim i iz područja Poljica. To se posebno intenziviralo nakon 1607. godine i kataklizmičke epidemije kuge kada je prema procjenama, temeljenim na broju stanovnika prije i poslije pojave kuge, epidemija je usmrtila oko 3.000 građana.¹

Završetkom opasnosti od Turaka krajem 17. st., glavnina useljenika u splitska naselja pristiže iz Zagore, a nešto manje i sa susjednih otoka. Split tada postaje privlačan i talijanskim trgovcima, obrtnicima, obrazovanim pojedincima te polako razvija u sredinu u kojoj dominira talijanski jezik. Ipak, zahvaljujući čakavskim naseljima gdje se u kontinuitetu čuva hrvatski identitet, Split u etničkom smislu ostaje hrvatski grad, a završetkom talijanske okupacije u Drugom svjetskom ratu počinje dobivati današnji sastav stanovništva uz manje izmjene.

Danas se gradsko područje sastoji od ukupno 34 gradska kotara: Bačvice, Blatine-Škrabe, Bol, Brda, Grad, Gripe, Kman, Kocunar, Lokve, Lovret, Lučac-Manuš, Mejaši, Meje, Mertojak, Neslanovac, Žnjan-Pazdigrad, Plokite, Pujanke, Ravne njive, Sirobuja, Skalice, Split 3, Sućidar, Šine, Spinut, Trstenik, Veli Varoš, Visoka, Žnjan.²

Osim kotareva, u sastav grada također spadaju i sljedeća naseljena mjesta odnosno mjesni odbori: Donje Sitno, Gornje Sitno, Kamen, Slatine, Srinjine, Stobreč i Žrnovnica.³

Prema popisu stanovništva iz 2011. godine, Grad Split ima 178.192 stanovnika. Po narodnosti, 96,23% čine Hrvati, dok ostalih 3,77% čine pripadnici nacionalnih manjina od kojih više od 400 pripadnika imaju bošnjačka, crnogorska, slovenska, albanska i srpska. 98,27% stanovnika Grada Splita govori hrvatskim jezikom kao materinim jezikom. Prema vjerskom sastavu 86,15% stanovnika Grada Splita su katolici.⁴

Šire područje Splita ima približno 400.000 stanovnika. Zračna udaljenost između krajnjih točaka aglomeracije (mjesto Marina zapadno od Trogira i mjesta Pisak 18 km od Omiša), iznosi gotovo 70 km uzduž obale.

Iako se, kao upravne jedinice, iduća naselja susjedna Splitu vode kao zasebna, ona čine jednu funkcionalnu cjelinu odnosno urbanu aglomeraciju:

¹ Dražen Krajcar, www.povijest.hr, svibanj 2020.

² Grad Split, www.split.hr, svibanj 2020.

³ Grad Split, www.split.hr, svibanj 2020.

⁴ Državni zavod za statistiku, www.dzs.hr, svibanj 2020.

- Sjeverno: Vranjic, Solin, Mravince, Kučine, Klis, Dugopolje
- Zapadno: Kaštela, Sveti Kajo, Divulje, Plano, Trogir, Seget Donji
- Sjeveroistočno: Žrnovnica, Gornje Sitno, Donje Sitno, Srinjine
- Istočno: Kamen, Stobreč, Strožanac, Podstrana, Sveti Martin, Mutogras, Bajnice, Krilo, Jesenice, Suhi Potok, Sumpetar, Mali Rat, Orij, Dugi Rat, Duće, Omiš

S obzirom na pristupačnu cijenu trajektnih karata te kratko trajanje putovanja, slobodno se može reći kako je i gradić Supetar na otoku Braču postao "južna splitska četvrt", što bi se moglo reći i za otok Šoltu, čemu svjedoči i informacija da je upravo Šolta nekad i bila u sastavu općine Split, kao što je i danas istočna polovica otoka Čiova u sastavu grada.

Osim njegovih gospodarskih značajki, jedan iznimno bitan segment Splita koji privlači stanovništvo je i njegovo sveučilište koje je osnovano 1974. te danas broji više od 26 000 studenata iz cijele Hrvatske ali i svijeta. U sklopu Sveučilišta u Splitu djeluje jedanaest fakulteta, jedna umjetnička akademija te četiri sveučilišna odjela koji ostvaruju više od 180 studijskih programa. Poseban ponos prema splitskom sveučilištu Splitsani imaju zato što je već godinama ono rangirano kao najbolje sveučilište na prostoru bivše Jugoslavije skupa sa Sveučilištem u Ljubljani a prema izvještaju jedne od najuglednijih ljestvica za rangiranje sveučilišta – Times Higher Education – World University Rankings 2020 (THE).⁵

Jedan neizostavan segment Splita je svakako i sport pa se često može čuti kako se za grad koristi i naziv "najsportskiji grad na svitu". Glavni razlog tome je izuzetno bogata sportska povijest koja je Split sa ukupno osvojene 94 olimpijske medalje svrstala kao grad sa najvećim brojem olimpijskih medalja po glavi stanovnika na svijetu. Tako su primjerice na olimpijskim igrama u Ateni 2004. od 5 medalja koje su osvojene pod hrvatskim stijegom, svih 5 išle upravo u grad pod Marjanom. Od poznatih splitskih sportskih klubova ističu se HNK Hajduk, KK Split, VK i PK POŠK, Jadran i Mornar, VK Gusar, RK Split, TK Split, ASK i mnogi drugi.

Današnji Split pokazuje i gotovo drski modernitet u nizu kulturnih i zabavnih manifestacija. Grad je neiscrpni rasadnik najvažnijih protagonista hrvatske rock scene, jednako kao i operne, ali i moderne scene. Malo se gdje, naime, toliko pažnje posvećuje stilu odijevanja, posve u skladu s notornom pristalošću i ljepotom gradske mladosti.⁶

Napomenimo i da je svetac zaštitnik Splita sveti Dujam (Sveti Duje), biskup Salone, mučenik iz 304. godine, a suzaštitnici su sveti Anastazije (Stoš) i blaženi Rajnerije (Arnir). Kostii svetoga Dujma i Staša nalaze se u splitskoj prvostolnici, katedrali svetoga Dujma u samom srcu stare gradske jezgre dok su ostatci svetog Arnira prije 3. stoljeća prenešene u obližnji Kaštel Lukšić gdje se nalaze i danas.

⁵ Sveučilište u Splitu, www.unist.hr, svibanj 2020.

⁶ Belamarić, J.: Split – turistička monografija, Turistička naklada, Zagreb, 2010., str. 3 – 4.

3. GOSPODARSKE ZNAČAJKE SPLITA

Gospodarske i ekonomske značajke Splita i okolice u posljednja 2 do 3 desetljeća doživjele su velike promjene. Velikom industrijalizacijom kroz drugu polovicu 20. stoljeća Split je od malenog grada postao ekonomsko srce Dalmacije kojem se u vrlo kratkom vremenu populacija višestruko umnožila. Već od ranih 1980 – ih i bankrota Jugoslavije ekonomski napredak prestaje te dolazi do sve jačeg i većeg stagniranja i izgubljenosti kako gradske vlasti tako i lokalnog stanovništva u prilagođavanju na novi ekonomski sistem, poslijeratno stanje te iznimno velik problem sa drogom koji je Splitu priskrbio epitet grada slučaja. Ipak, sporo ali sigurno od početka novog stoljeća, kao glavna pomorska luka koja vezuje srednjodalmatinske otoke s kopnom Split se počinje nametati prvo kao tranzicijski grad a onda i sve većim razvojem turističkog sektora kao samostalna turistička destinacija pa sve do danas kada glasi za možda i turističko srce i zasigurno ponudom neusporedivo najbogatiji grad i destinacija u Hrvatskoj. Takav rasplet događaja iz dana u dan mijenja i vizuru i stanje grada kako na bolje, tako i na gore. Od razvoja gastronomije i podizanja standarda stanovništva, ulaganja i investicija na svim poljima i utvrđivanja pozicije vibrantnog središta za mlade pa do prekomjerne apartmanizacije te zagađenja zbog masovnosti turizma. Ipak, nepobitno je da je upravo turizam spasio Split i podigao ga iz mrtvih a osim direktnog učinka i prelijevanja novca u toj djelatnosti, pozitivni učinci turizma prelijevaju se i na gotovo sve druge gospodarske grane u gradu od kojih su najvažnije:

3.1. Trgovina

Trgovina je niz godina najzastupljenija djelatnost u broju tvrtki (21,1% u 2016.) i ukupno ostvarenim prihodima (36,2% u 2016.) u Splitsko-dalmatinskoj županiji, a tvrtke iz ove djelatnosti zapošljavaju najveći broj radnika (23,5% u 2016.) u županiji. Značajan promet u trgovini na malo ostvaruje se u prodavaonicama inozemnih trgovačkih lanaca, kao i domaćih koje nemaju sjedište u Splitsko-dalmatinskoj županiji, ali se županijske trgovačke tvrtke uspješno nose s izazovima tržišta.⁷ O bitnosti i rastu trgovine u Splitu najbolje svjedoče i trgovački centri koji su niknuli u gradu u posljednjem desetljeću ali i oni koji su tu bili prije toga: drugi najveći trgovački centar u

⁷ Županijska komora Split, www.hgk.hr, svibanj 2020.

zemlji Mall of Split, zatim City Center One, TC Joker, Salona Mall, Prima 3, PC Koteks i drugi. Najuspješnija trgovačka firma sa sjedištem u Splitu je Tommy d.o.o.

3.2. Industrija

Po pitanju industrije u Splitu definitivno je nezaobilazna brodogradnja odnosno Brodograđevna industrija Split d.d. poznatija i pod nazivom škver. U brodogradilištu se mogu graditi svi tipovi brodova - tankeri, product carrierri, bulk carrierri, kontejnerski brodovi, refrigerate cargo brodovi, putnički brodovi, dokovi i drugi brodovi i plovni objekti specifičnih namjena. Međutim, splitska brodogradnja je pojedinačna, a ne visoko serijska. Usmjerena je na zahtjevnije, kvalitetnije, složenije i sofisticiranije projekte u novogradnji. Pri projektiranju svakog novog broda, uz domaće znanje, koriste se vrhunska svjetska znanja i dostignuća. Od novijih podviga splitskog brodogradilišta, spomenimo da je 2019. završen Flying Clipper, najveći i najsloženiji jedrenjak ikad izgrađen.⁸

Slika 2: Flying Clipper

Izvor: <https://www.poslovni.hr>, svibanj 2020.

⁸ Brodosplit, www.brodosplit.hr, svibanj 2020.

3.3. Strojogradnja i metaloprerađivačka industrija

Najjači i najkvalitetniji kapaciteti strojogradnje su namijenjeni brodogradnji i nautičkom programu. Među tvrtkama valja istaknuti:

- Adriacink d.o.o. Split bavi se površinskom obradom vrućim cinčanjem i za potrebe plinske industrije isporučuje čelične cijevi troslojno premazane polietilenom.
- Adria Winch d.o.o. Split proizvodi brodsku i nautičku palubnu opremu.
- Banko d.o.o. Split bavi se proizvodnjom pneumatskih strojeva i alata.
- Brodosplit – tvornica dizel motora d.o.o. Split proizvodi dvotaktne i četverotaktne dizel motore po licenci svjetskog proizvođača MAN.
- Dalstroj d.d. Split nudi inovacije, dizajn te ljude s bogatim iskustvom i znanjem u strojnoj industriji, klasičnoj i CNC obradi, zavarivanju, montaži, toplinskoj obradi, ličenju kao i kontrolu kvalitete uz popratno skladištenje i logistiku.
- Dang d.o.o. Split bavi se proizvodnjom cink i aluminij anoda. Njihovi odljevci se upotrebljavaju u brodogradnji, lučkim postrojenjima, podzemnim cjevovodima i tankovima, kao i sirovina kod galvanizacije. Posjeduju certifikat Hrvatskog registra brodova.⁹

3.4. Pomorstvo

Pomorstvo je grana s višestoljetnom tradicijom na splitskom području. Najznačajniji brodari su: Jadroplov Split, Splitska plovidba Split, Brodospas Split. U posljednje vrijeme prijevoz putnika i vozila trajektima i katamaranima uz riječku Jadroliniju obavlja splitski brodar Linijska Nacionalna Plovidba. Bitno je spomenuti i trajektnu luku Split koja je najveća putnička luka u Hrvatskoj te treća najveća putnička luka na Sredozemlju sa 5,6 milijuna putnika te 827 000 vozila u 2019.

3.5. Bankarstvo

U gradu sjedište imaju dvije banke, Imex banka d.d. te OTP Banka Hrvatska d.d.

Osim njih, u gradu se nalazi i velik broj podružnica: Agram banka d.d. Zagreb - Podružnica Split, Banka kovanica d.d. Varaždin - Podružnica Split, Croatia banka d.d. Zagreb - Podružnica Split, Erste&SteierMarkische Bank d.d. Rijeka - Podružnica Split, Hrvatska poštanska banka d. d. Zagreb - Podružnica Split, Addiko bank d.d. Zagreb - Podružnica Split, Kentbank d.d. Zagreb - Podružnica Split, Partner Banka d.d. Zagreb - Podružnica Split, Podravska Banka d.d. Koprivnica - Podružnica Split, Privredna Banka Zagreb d.d. Zagreb - Podružnica Split, Raiffeisenbank

⁹ Županijska komora Split, www.hgk.hr, svibanj 2020.

Austrija d.d. Zagreb - Podružnica Split, Sberbank d.d. Zagreb - Podružnica Split, Zagrebačka banka d.d. Zagreb - Podružnica Split.¹⁰

3.6. Turizam

U proteklom je desetljeću Split postao turistička hit destinacija, posebno mladih te je postao turistički šampion Hrvatske. U 2019. je ostvario 943 907 turističkih dolazaka, približujući se iznimno impresivnoj brojci od čak milijun turista, dok je broj noćenja iznosio 2,75 milijuna.¹¹ Te brojke su naravno i mnogo veće ako ubrojimo i okvirnu brojku od 300 000 kruzerskih posjetitelja te sve one koji prolaze kroz grad ili spavaju u neregistriranim objektima. Takve brojke iznimno potiču i lokalnu ekonomiju, od onih koji se direktno bave turističkom djelatnošću pa sve do drugih grana ekonomije koje indirektno također ostvaruju rezultate u kojima turisti igraju značajnu ulogu. U gradu buja privatni smještaj ali i sve veći broj luksuznih hotela, iznimnih ugostiteljskih objekata koji dobivaju nagrade na državnoj razini što za inovativnost i kreativnost, što za ambijent i kvalitetu hrane a iz godine u godinu novi restorani upotpunjuju i listu preporuka francuskog Michelinovog vodiča za Hrvatsku, svjetski priznatog vodiča za visoku gastronomiju. Iako brojke možda neće to direktno prikazati, financijski utjecaj turizma na ekonomiju grada Splita danas je postao toliko relevantan da se zaista može reći kako je postao glavna ekonomska pokretačka sila grada.

Slika 3: Sjedište OTP Banke u Splitu (lijevo) te u izgradnji (desno) najviši neboder u RH

Izvor: osobna arhiva, svibanj 2020.

¹⁰ Županijska komora Split, www.hgk.hr, svibanj 2020.

¹¹ Turistička zajednica grada Splita, www.visitsplit.com, svibanj 2020.

4. OBILJEŽJA ZA RAZVOJ TURIZMA

4.1. Prirodni turistički resursi

Prirodna ljepota destinacije, očuvanost prirode, povoljna klima i geografski položaj igraju ključnu ulogu pri razvoju svake destinacije u turističkom smislu, a Split ima baš sve od nabrojanog. Od zaštićene gradske Park – šume Marjan, nebrojenih plaža i uvala te prekrasnog jadranskog plavetnila, uređenih parkova, divljih plaža na kojima dominiraju kamen i škrapa pa do pješćanih Bačvica ili Firula te rijeka Žrnovnice i Jadra na samoj granici ulaza u grad, Split je priroda zaista obdarila iznimnim resursima pogodnih za turističku valorizaciju. Najvažniji među njima su:

4.1.1. Park – šuma Marjan

Marjan je brdo, poluotok i zaštićena park šuma smještena na zapadnom dijelu splitskog poluotoka, a i sam čini jedan manji poluotok. Samo brdo je visoko 178 metara, a najviši vrh zove se Telegrin. Marjan je nedjeljiv od Splita i pruža se još od Marmontove ulice prema zapadu. Dužina mu je oko 3,5 km, a najveća širina 1,5 km. Površina Marjana je oko 340 ha, od čega je polovica pokrivena borovom šumom. Marjan je 16. prosinca 1964. godine proglašen park-šumom i time je i danas zaštićen Zakonom o zaštiti prirode Republike Hrvatske a zanimljivo je da čak i zapisi iz srednjeg vijeka također spominju Marjan, poglavito u Statutu grada Splita (1312.) gdje se zabranjuje sječa drva na Marjanu.

Od starog vijeka na njemu su se nalazile brojne pustinjačke nastambe na mjestu kojih su kasnije izgrađene crkvice - najpoznatija je ona Sv. Jere u kojoj je boravio i Sv. Jeronim, zaštitnik Dalmacije koji se u povijest upisao kao prvi prevoditelj Biblije na latinski jezik ali je poznat i zbog svojih riječi: “Bože, oprost mi jer sam Dalmatinac”.

Osim crkvice i prirodnih ljepota, na Marjanu se nalazi i židovsko groblje koje je među starijima na svijetu i datira iz 1573. godine kada je venecijanska vlast u Splitu izdala dokument kojim se Židovskoj općini dodjeljuje zemljište.

Osim toga, na Marjanu se nalazi i nekoliko važnijih ustanova a značaj šume za Splitskane najbolje dočarava i činjenica da su Marjan nebrojeno puta opjevali i brojni glazbenici pa je tako i današnja službena pjesma grada upravo poznata domoljubna pjesma Ive Tijardovića „Marjane, Marjane“.¹²

4.1.2. Parkovi

U gradu Splitu ima nekoliko desetaka parkova i ozelenjenih površina o kojima brine gradska firma Parkovi i nasadi d.o.o. Spomenimo i da je 2019. godine splitsko gradsko vodstvo izrazilo namjeru

¹² Javna ustanova Marjan, www.marjan-parksuma.hr, svibanj 2020.

raditi na boljem ozelenjivanju grada te da je to već rezultiralo sadnjom više od tisuću novih stabala širom grada uključujući i parkove i druge zelene površine uz prometnice, stambene zgrade i sl.

Neki od turistički najvažnijih splitskih parkova su:

Sustipan

Jugozapadni rt splitske luke zove se Sustipan po srednjovjekovnom samostanu Sv. Stjepana pod borovima. Početkom 19. st. na Sustipanu je uređeno prvo splitsko groblje, tada izvan grada, ali su ga nakon otvaranja novog gradskog groblja komunističke vlasti srušile, bez obzira na emotivnu povezanost Splitskana s tim lokalitetom i izvanrednom umjetničkom vrijednošću tamošnjih grobnica. Do danas je od groblja sačuvan jedino klasicistički glorijet, a Sustipan je pretvoren u prekrasni park, pravu malu zelenu oazu nadomak Marjanu i gradu. Istočni dijelovi Sustipana pružaju i jedan od najljepših pogleda na Split, preko ACI-jeve marine u podnožju brežuljka, sa čije zapadne strane je smješten bazen plivačkog i vaterpolo kluba Jadran.

Strossmayerov park

Strossmayerov perivoj ili Đardin, kako ga Splitskani praktički jedino nazivaju, smjestio se između dva bastiona, ostatka mletačke fortifikacije, sjeverno od Dioklecijanove palače kraj njenog glavnog ulaza - Zlatnih vrata. Prostor preuzima funkciju glavnog gradskog perivoja 1859., a sredinom 20. stoljeća dobio je lijepu fontanu s tzv. „Puttom“ (figurom nalik anđelu). Park je ukrašen i sa stihovima velikog hrvatskog pjesnika Tina Ujevića uklesanim na ogradnim zidovima, te novom modernističkom fontanom na zapadnom dijelu Đardina. Uz sami park nalazi se poznati spomenik biskupu Grguru Ninskom, ostaci srednjovjekovnog samostana, te Galerija umjetnina, jedan od najvažnijih splitskih muzeja, što sve zajedno ovaj dio grada čini jednim od kulturnih središta Splita.

Park Emanuela Vidovića

Ovaj omanji, ali lijepo uređen park nalazi se na predjelu Lovret. Nazvan je u čast poznatog splitskog slikara Emanuela Vidovića, čiji opus se može razgledati u Galeriji Emanuel Vidović kod Srebrnih vrata Dioklecijanove palače. Park je jedno od najpopularnijih okupljališta roditelja s djecom, ali i srednjoškolaca i studenata, odlično je mjesto za opuštanje i osvježanje.¹³

4.1.3. Plaže

U Splitu se nalazi desetak plaža sa betonskom, pješčanom i kametnitom podlogom. Ulaganja u plaže su nužna kako bi ih se u potpunosti prilagodilo potrebama korisnika te omogućio siguran pristup za svih, od djece, osoba s invaliditetom pa sve do običnih građana i turista. Ipak, neke od

¹³ Turistička zajednica grada Splita, www.visitsplit.hr, svibanj 2020.

splitskih plaža potpuno su prilagođene svim vrstama posjetitelja, Neke od najpoznatijih splitskih plaža su:

Žnjan

Plaža Žnjan smjestila se između plaža Trstenik na zapadu i Duilovo na istoku. Postala je jako popularna među Splićanima, dolaskom Ivana Pavla II u Split, 1998.g. Plaža danas osim što je popularna šetnica, mjesto je za rekreaciju Splićana, obiluje i mnogim ugostiteljskim objektima, igralištima, trampulinima za djecu i ostalim sadržajima. Slovi ujedno i za najdužu splitsku plažu (2,3km) a veseli i podatak da se u budućnosti planiraju velika ulaganja u uređenje čitavog prostora. Plaže na Žnjanu su najbolje prilagođene potrebama gostiju s invaliditetom.

Bačvice

Idemo na Bačvice poznata je himna splitskom kupalištu službeno otvorenom 1919. godine. Bačvice su prirodni fenomen, pješčana plaža u srcu grada, tik do gradske luke, koja može primiti i preko deset tisuća kupača. Pojavom proljetnih oseka Bačvice postaju splitska Copacabana na kojoj su započele mnoge sportske priče Splita, na kojoj se rodio splitski ragbi, vaterpolo i plivanje (prva vaterpolo utakmica u Hrvatskoj odigrana je na Bačvicama 1908.), na kojoj se danas i ljeti i zimi redovito igra popularna igra picigin koja je Splićanima toliko prirasla srcu da se svako ljeto na Bačvicama održava i svjetsko prvenstvo u tom sportu. Bačvice su danas i popularna šetnica svih uzrasta, a noću središte zabave mladih obzirom da se tu nalazi više noćnih klubova i restorana.

Kašjuni

Sa jugozapadnog dijela Marjana pruža se predivan pogled na plažu Kašjuni koja se smjestila u njegovom podnožju. Ovu popularnu splitsku plažu karakterizira velika šljunčana uvala, te obiluje ostalim sadržajima, kao što su ugostiteljski objekti i kabine za presvlačenje. Omiljena je kod obitelji sa djecom i mladima. Skrivenija strana plaže također je i jedina splitska nudistička plaža.¹⁴

Osim ovih, neke od također iznimno privlačnih plaža su i Bene, Trstenik, Kaštelet (Obojena svjetlost), čitav Marjanski poluotok, Mornar i druge. Sve splitske plaže imaju plavu zastavu koja potvrđuje zadovoljavajuću čistoću mora. Ipak, daljnja ulaganja u plaže kao i veći broj sadržaja za neke specifične goste kao primjerice nudiste su svakako nužna.

¹⁴ Turistička zajednica grada Splita, www.visitsplit.hr, svibanj 2020.

4.2. Antropogeni turistički resursi

Sve pojave, objekte, procese i događanja, koja kod čovjeka stvaraju potrebu za kretanjem da bi zadovoljio svoje kulturne potrebe nazivamo antropogenim resursima. To su oni sadržaji za koje su vezani atributi estetskog i znamenitog, a stvorili su ih narodi ili etničke skupine u davnoj ili bliskoj prošlosti. Možemo ih podijeliti na kulturnopovijesne, etnosocijalne, umjetničke i manifestacijske te ambijentalne resurse.¹⁵ Najvažniji splitski antropogeni resursi su:

Dioklecijanova palača

Jedan od sinonima Splita, palača ima pravokutan oblik (oko 215 x 180m) – ponešto prilagođen konfiguraciji terena, s dvije široko okomito ukrštene ulice (Cardo i Decumanus) koje iz sredine Palače vode na četvera vrata posred svake stranice pravokutnika. Izvorno je bila utvrđena sa šesnaest kula podignutih na pročeljima prema kopnu.¹⁶ Sagradio ju je rimski car Dioklecijan oko 300. godine te je u njoj boravio sve do svoje smrti desetak godina kasnije. Iako je građena kao carska vila, u sebi sadrži i elemente vojnog logora te je poznato da su unutar zidina boravili i sami vojnici. Stavljena pod zaštitu kao UNESCO svjetska baština 1979. godine.¹⁷

Splitska katedrala

Splitska prvostolnica posvećena svetome Duju, zaštitniku grada Splita, zajedno s katedralom u Siracusi na Siciliji diči se najstarijim izvornim sjedištem, u splitskom slučaju mauzolejom rimskoga cara Dioklecijana. Mauzolej najveće kršćanskog progonitelja postao je već sredinom 7. stoljeća katedralom u koju su bile postavljene relikvije dvojice mučenika, Dujma i Staša, ljudi što su ih carevi krvnici odveli u vječnost pogubivši ih u obližnjem Solinu. Katedrala je mjesto s kojeg je pokrenuta evangelizacija pridošlih Hrvata, mjesto jasna kontinuiteta antičkih i ranokršćanskih slojeva na hrvatskom tlu, pa je važno istaknuti da je nadbiskup metropolit te katedrale stoljećima nosio naslov primasa Dalmacije i cijele Hrvatske.¹⁸ Katedrala je poznata i po drvenim vratima koje

¹⁵ Bilen, M.: Turizam i prostor: ekonomsko – geografski aspekti turističke valorizacije prostora u turizmu, Veleučilište u Karlovcu, Karlovac, 2006., str. 58

¹⁶ Belamarić, J.: Split – od carske palače do grada, Ministarstvo kulture Republike Hrvatske: Konzervatorski odjel Split, Split, 1997., str. 19

¹⁷ Turistička zajednica grada Splita, www.visitsplit.com, svibanj 2020.

¹⁸ Prosperov Novak, S.: Split – mjesta, ljudi, sudbine, Naklada Lilliput Planet, Zagreb, 2015., str. 32

je izradio domaći majstor Andrija Buvina 1214. godine, izrezbarivši u orahovini 28 prizora Isusova života.

Galerija Meštrović

Galerija Meštrović, muzejska ustanova utemeljena 1952. godine u palači Ivana Meštrovića koja je građena za stambeno-radne potrebe od 1931. do 1936. godine. Današnji fundus galerije čine ukupno 192 skulpture, 583 crteža, 4 slike, 291 arhitektonski nacrt iz razdoblja 1898. – 1961. godine. Po Meštrovićevim zamislima sređeno je i hortikulturalno uređenje parka sa dominacijom sredozemnog bilja.

Splitska riva

Poznata i kao Obala Hrvatskog narodnog preporoda, svoj današnji oblik počela je dobivati dolaskom Francuza prije 2 stoljeća. Do danas, ta je šetnica postala gradski dnevni boravak, najpopularniji i najvažniji javni prostor Splita. U međuvremenu je nekoliko puta promijenjen njen izgled, ali uvijek je bila obilježena spektakularnom scenografijom koju pružaju južna fasada Dioklecijanove palače, s ulazom u Podrume, pa kasnije podignute zgrade zapadno od Palače, potom franjevački samostan sa crkvom Svetog Frane, te palača Bajamonti Dešković i Lučka kapetanija na istočnom kraju. Današnja Riva je pješački raj, kojega krase neprekinuti niz kafića i restorana, idealno mjesto za ispijanje jutarnje ili popodnevne kave, ili za večernji izlazak i druženje s prijateljima uz piće.

Poljud

Nekoliko desetaka metara od uzvišene tišine poljudskog samostana malobraćana smjestio se najbučniji prostor Splita, stadion legendarnog nogometnog kluba Hajduka, zbog arhitektonske ljepote nazvan poljudskom ljepoticom. Hajdukov stadion na Poljudu sagrađen je povodom Mediteranskih igara koje su 1979. priređene u Splitu. Pravi mediteranski koloseum, koji može primiti 50000 gledalaca, dostojno je zamjenio stari, koji Splićani i dalje nostalgичno i jednostavno

zovu Hajdukov plac.¹⁹ Osim za sportske, stadion se povremeno koristi i za održavanje drugih manifestacija, primarno koncerata različitih žanrova glazbe.

Splitski plesovi

Stari splitski plesovi izvode se u svečanoj splitskoj nošnji koja je konačnu formu dobila u drugoj polovini 19. stoljeća. Muška nošnja vuče porijeklo od dinarskog tipa odjeće, dok je ženska nošnja jadranskog tipa.

Muška nošnja se sastoji od: platnene bijele košulje sa ošvicom, ječermu – prsluka bez rukava, žurke – haljetka s rukavima, gaća – hlača, svilenog levantskog pojasa. Na glavi je crvenkapa s ravnim tjemenom, a na nogama gete – visoke cipele.

Glavni dijelovi ženske nošnje su: duga platnena košulja povrh koje se oblači korpet prsluk koji se zakopčava, brnica – suknja sa oštrim naborima, kurtin – kratki haljetak sa rukavima, traversa – pregača, fjok – mašna, berta – marama, gete – crne cipele i nakit.

U ženskoj nošnji vidljiv je utjecaj zapadne Europe i Mediterana koji se također očituje u plesnim pokretima. Jedna od karakteristika stila plesanja je elegancija te mekoća plesnih pokreta i fini, ležerni titraji.

Poznata je koreografija starih splitskih plesova koja se izvodi već šest desetljeća u neizmijenjenom obliku. Sastoji se od tri plesa: monfrina, četvorka i šaltin polka. Karakteristike plesova su elegantnost pokreta, profinjeno držanje i mekoća koraka u kojima se ogleda utjecaj zapadnog dijela Mediterana.²⁰

Soparnik

Soparnik je pita od blitve, specijalitet koji potječe iz Poljica ali se potpuno udomaćio na čitavom prostoru srednje Dalmacije. Datira još iz vremena Turaka.

To je zapravo vrlo jednostavno jelo, a sastoji se od malo blitve, mladog luka i peršina, između dva sloja najjednostavnijeg tijesta.

¹⁹ Ibidem, str. 177 – 178.

²⁰ Šabić, D., www.apoliticni.hr, svibanj 2020.

Ultra Europe Music Festival

Ultra Europe je festival elektronske glazbe koji se održava na višenamjenskim otvorenim stadionima a dio je svjetskog proširenja festivala Ultra Music Festival te se do danas proširila na dvadeset zemalja. Ultra Europe debitirala je kao festival u razdoblju od dva dana od 12. do 13. srpnja 2013., održava se u Splitu s dodatnom Ultra Beach zabavom na otoku Hvaru 14. srpnja 2013. U 2015. godini festival je postao dio Destination Ultra koji sada traje sedam dana diljem Hrvatske i uključuje otvorenje, glavni festival od 3 dana, regatu na jahti, Ultra Beach zabavu i ceremoniju zatvaranja.

Sudamja

Sudamja (*Su* = sveti i *damja* = Dujam) naziv je tradicionalnog blagdana svetoga Dujma koji se slavi stoljećima, a u narodu je znan kao fešta svetoga Duje ili fjera svetog Duje. Tradicionalno se održava svakog 7. svibnja u Splitu. Tom manifestacijom obilježava se ujedno i dan grada Splita. Sama Sudamja uključuje i svečano obilježavanje prije i nakon samog 7. svibnja, prigodnim javnim priredbama i događajima a uz proslavu je, od davnina, usko povezan i sajam raznolike robe koja se nudi građanima i posjetiteljima. Blagdan je u Splitu neradni dan pa proslava toga dana prerasta u događaj kojem prisustvuje velik broj obitelji sa djecom te mladih.

Game of Thrones Museum Split

Dijelovi Dioklecijanove palače ali i nekih okolnih mjesta kao i drugih obalnih gradova u Hrvatskoj 2011. dobili su nevjerojatnu priliku da posluže kao lokacija snimanja planetarno popularne serije Igra prijestolja (eng. Game of Thrones). Snimanje je trajalo preko 3 godine od čega su sve lokacije snimanja zaradile dobru svotu novca ali je i Splitu te Dubrovniku snimanje također donijelo ogromnu promociju i prepoznatljivost širom svijeta a posebice na jednom od najvećih svjetskih tržišta, onom u Sjedinjenim Američkim Državama. Sve to kulminiralo je velikom komercijalizacijom pa tako danas možete posjetiti ture specifično posvećene seriji uz razgledavanje lokacija na kojima se snimalo, posjetiti službeni fan shop u kojem možete nabaviti

suvenire te naravno muzej posvećen seriji koji je izuzetno inovativno osmišljen i koji je postao hit među splitskim gostima.

4.3. Smještajni kapaciteti Splita

Grad Split je turističku sezonu 2019. ušao sa ukupno 45 otvorenih hotela²¹, pri čemu je u toj godini otvoreno čak 7 novih manjih i većih hotelskih objekata, što je najviše novoootvorenih hotela u jednoj godini u Splitu u ovom desetljeću! Njihovim stavljanjem na tržište povećani su hotelski kapaciteti za 10 posto, a kolika je potražnja za tom vrstom smještaja najbolje govori podatak da su oni gotovo 100% popunjeni veliki dio godine. Tako se gostima Splita na raspolaganje sada stavlja 3857 kreveta u hotelima, odnosno 544 hotelskih kreveta više nego 2018. koji su već odavno rezervirani, a završni radovi trebali bi ove ili iduće godine biti gotovi na još nekoliko novih hotelskih objekata koji će imati ukupno oko 1200 kreveta u četiri i pet hotelskih zvjezdica. Tako se predviđa da će do kraja 2020. godine prve goste primiti Marriott International s brendom Courtyard by Marriott koji će otvoriti 'Dalmatia Tower' sa 190 soba i četiri apartmana. 'Amphora Resort' na žnjanskom platou s ukupno 207 soba, kongresnom dvoranom, nizom ugostiteljskih sadržaja, s tri bazena i raskošnim wellnessom gotovo je spreman za rad, dok se zadnji radovi izvode i na hotelu 'Ambasador' na splitskoj Matejušci koji će imati 101 sobu i apartman, 240 sjedećih mjesta u restoranu, spa, teretanu, noćni klub i podzemnu garažu s 59 mjesta te hotel Villa Harmony sa oko 55 kreveta.²² Sve intenzivniji trend ulaganja u hotele najviše kategorije u Splitu posljednjih godina sa nabrojenim objektima trebao bi uskoro zaokružiti splitsku hotelsku ponudu na nešto manje od 5 tisuća postelja, no naravno zbog nenadanih i iznimno nepovoljnih događanja na turističkom tržištu prouzročenih zbog epidemije virusa COVID – 19 vrlo lako je moguće da dođe i do raznih odgoda. Napomenimo i da je hotel Marjan na Zapadnoj obali nakon godina čekanja razrješenja pravnih odnosa konačno u 2019. kupljen od strane Adris grupe te su također (prije epidemije) najavljivana velika ulaganja i oživljavanje hotela na jednoj od najluksuznijih lokacija u gradu.

Po pitanju kategorizacije, u samome gradu Splitu postoje 2 hotela sa 5 zvjezdica, a to su hoteli Park i Atrium dok ih čak 13 ima kategorizaciju od 4 zvjezdice.²³

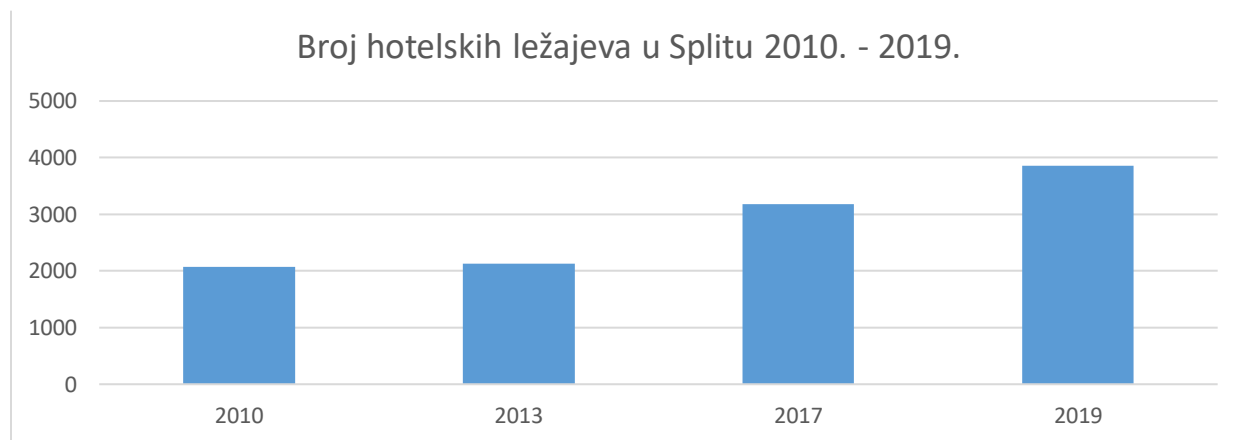
²¹ Hrvatska turistička zajednica, www.htz.hr, svibanj 2020.

²² Dalmatinski portal, www.dalmatinskiportal.hr, svibanj 2020.

²³ Turistička zajednica grada Splita, www.visitsplit.com, svibanj 2020.

Glede vrijednosti hotela valja nadodati i to da su prema istraživanju TOMAS ljeta 2017. Instituta za turizam u Zagrebu na razini Hrvatske hotelski gosti daleko najbolji potrošači sa dnevnom potrošnjom od 122 eura.²⁴

Grafikon 1. Broj hotelskih postelja u Splitu od 2010. do 2019

Izvor: TZ grada Splita, svibanj 2020.

Što se tiče hostela, u Splitu ih djeluje sveukupno 22 sa 1247 ležajeva. Napomenimo da se ta brojka u ovom desetljeću povećala za preko 100% što pokazuje razmjere rasta i ove vrste smještaja.

Kampova u Splitu pak imaju samo 2 a to su STOBREČ – SPLIT te Kamp Gajtan Domić sa ukupnim brojem od 1149 ležajeva u prethodnoj godini.²⁵

Za kraj ostaje smještaj kod privatnih iznajmljivača te smještaj u charter plovilima. Iako na kraju, nipošto se ne radi o nebitnom dijelu ponude već baš naprotiv o najuspješnijem segmentu splitskih ali i hrvatskih smještajnih kapaciteta. U 2019. godini na charter plovilima bilo je 3650 ležajeva dok je privatni smještaj brojio nevjerovatnih 23657 postelja. Koliki je značaj ovog oblika ponude za Split najbolje svjedoči i informacija da je prema ocjenama gostiju platforme booking.com za 2018. godinu Split bio treći najbolje prosječno ocjenjeni grad na svijetu iza Rima i Saint Petersburga. I u ovom segmentu ponude naravno svjedočimo o veličini turističkog rasta u Splitu u

²⁴ Institut za turizam, TOMAS Ljeta 2017., www.iztztg.hr, svibanj 2020.

²⁵ Hrvatska turistička zajednica, www.htz.hr, svibanj 2020.

posljednjem desetljeću pa je tako zanimljiv podatak da je nasuprot današnjih 23657 ležajeva u privatnom smještaju u Splitu u 2010. njih bilo samo 4454. Sve navedene brojke zbrojene broj ležajeva u gradu Splitu dovode na nešto više od 32000 ležajeva.²⁶

Slika 4: Hotel Amphora Split

Izvor: www.amphora-split.hr, svibanj 2020.

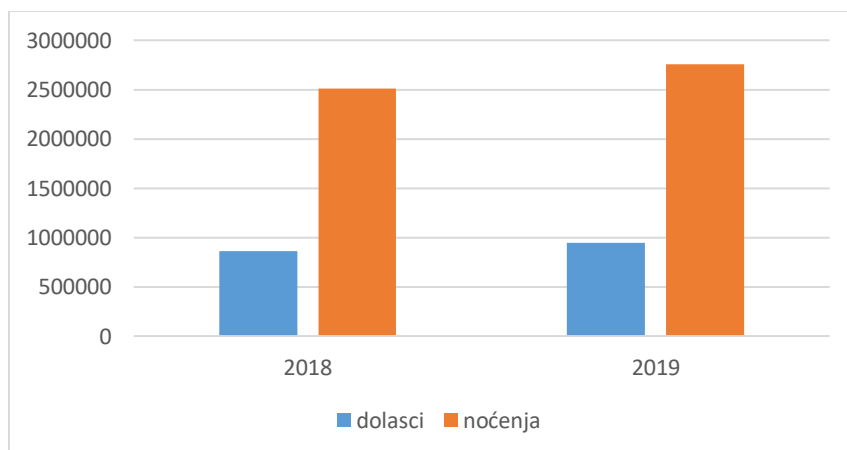
²⁶ Turistička zajednica grada Splita, www.visitsplit.com, svibanj 2020.

5. TURISTIČKI PROMET GRADA SPLITA

Brojke za Split u 2019 .su bile izuzetno dobre, jer se je turistički promet približio brojci od milijun dolazaka gostiju (943.907) tijekom cijele godine, a koji su ostvarili 2,75 milijuna noćenja. Time je Split u 2019. godini registrirao rast dolazaka gostiju i rast noćenja od po 9 posto naspram 2018. godine što je jedna od najvećih stopa u Hrvatskoj na razini cijele godine. Zadržavanje gostiju u Splitu bilo je u prosjeku tri dana, čime se Split svrstao među najuspješnije city break destinacije jer je u gradovima u Europi prema podacima UNWTO-a, prosjek zadržavanja gostiju 2,4 dana, što je Split ponudom odmorišnog turizma premašio.²⁷

Po pitanju usporedbe sa ostalim hrvatskim gradovima Split je 4. grad u Hrvatskoj po broju noćenja. Bolje rezultate od njega u prethodnoj godini imali su redom Dubrovnik, Rovinj i Poreč.²⁸ Valja napomenuti i da je prema booking.com-u u periodu od osnutka tvrtke pa do 2019. Split ušao u kategoriju 29 elitnih svjetskih gradova koji su preko te platforme ostvarili čak 10 milijuna dolazaka gostiju. Pored njega u toj kategoriji nalaze se metropole kao Rim, London, Dubai, New York City i drugi.²⁹

Grafikon 2. Turističke brojke Splita u 2018. i 2019.

Izvor: TZ grada Splita, svibanj 2020.

²⁷ Turistička zajednica grada Splita, www.visitsplit.com, svibanj 2020.

²⁸ Hrvatska turistička zajednica, www.htz.hr, svibanj 2020.

²⁹ Dalmatinski portal, www.dalmatinskiportal.hr, svibanj 2020.

5.1. Analiza emitivnih tržišta

Split se u proteklom desetljeću uspio nametnuti kao možda i najveća turistička aviodestinacija u Hrvatskoj što se definitivno očituje i u strukturi njegovih gostiju. Iako u hrvatskom turizmu dominiraju gosti koji dolaze vlastitim automobilom, u Splitu su najčešći upravo gosti iz udaljenih destinacija koji se koriste zračnim prijevozom da bi stigli u grad. Posebnu ulogu u tome ima i Zračna luka Split (Resnik) koja se prometnula u drugu najveću zračnu luku u zemlji koja u stopu prati Zračnu luku Zagreb ali i koja u sezoni postaje najprometnija i najpovezanija zračna luka u Hrvatskoj tako da su najbrojniji gosti u Splitu upravo državljani SAD-a, a slijede ih turisti iz Ujedinjenog Kraljevstva, Francuske, Njemačke, Australije, Kine, Južne Koreje, Kanade, Indije, Španjolske i drugih.

Tablica 1. Zemlje po broju dolazaka u Split

ZEMLJA TURISTA	BROJ POSJETITELJA
SAD	105 071
Ujedinjeno Kraljevstvo	94 352
Francuska	59 407
Njemačka	58 555
Australija	43 962
Španjolska	38 201
Italija	31 517
Kanada	28 024
Južna Koreja	25 703
Nizozemska	23 741

Izvor: TZ grada Splita, svibanj 2020.

Bitno je naglasiti da takav sastav emitivnih tržišta jako pozitivno utječe na potrošnju unutar grada jer su gosti iz Sjedinjenih Američkih Država daleko najveći potrošači među svim gostima koji posjećuju našu zemlju a iza njih su ponovno upravo gosti iz Ujedinjenog Kraljevstva što i sam Split svrstava u sam vrh hrvatskih destinacija po potrošnji turista. Takav vid gostiju destinaciju gura ka smjeru održivijeg razvoja turizma te razvoja ozbiljnije turističke destinacije koja će se temeljiti na visokokategoriziranim smještajnim objektima, vrhunskoj gastronomskoj sceni, razvijenom noćnom životu, ekološki održivom pristupu i slično.

Slika 5. Dnevna potrošnja turista u Hrvatskoj (u eurima)

SAD	158
Velika Britanija	139
Španjolska	126
Rusija	121
Skandinavija	119
Francuska	96
Srbija	95
Austrija	91
Nizozemska	79
Italija	76
Njemačka	75
Mađarska	72
Češka	71

Izvor: TOMAS Ljeto 2017, svibanj 2020.

6. ANALIZA STANJA VAŽNIJIH ZONA

Gospodarsko zaostajanje Splita za nekim drugim dijelovima Hrvatske, ali i Hrvatske prema srednjoeuropskim tranzicijskim zemljama u posljednjih nekoliko desetljeća odrazilo se na svaki aspekt grada pa tako i na neke od njegovih najvažnijih zona. Iznimna zapuštenost cestovne infrastrukture, komunalni kaos, dotrajala i sramotna željeznica, zapuštena i neiskorištena državna imovina, sramotno loš i skup javni prijevoz samo su neka od obilježja koja muče Split do danas. Ipak, bitno je naglasiti da su se neke stvari uspjele promijeniti a posebice u protekle 3 godine. Konačno su se počele donositi barem neke vidljivije promjene poput ozbiljnijih ulaganja u obnovu cesta i kolnika, sređivanja nekoliko trgova, pripisivanja nekih državnih objekata i većih površina koje su neiskorištene u vlasništvo gradu i slično. Veliki poticaj ka tome može se i zahvaliti sredstvima iz EU fondova koje je Split napokon počeo ozbiljno shvaćati i povlačiti, kao i ipak nešto većoj ozbiljnosti novog gradonačelnika naspram njegovih prethodnika. Iznimno bitan segment koji Split gura naprijed a koji se nikako ne smije zapostaviti je i građanski aktivizam. Revoltirani nezainteresiranošću gradskih otaca te neradom gradskih službi nekoliko građana Splita predvođeni aktivistom Bojanom Ivoševićem osnovalo je i facebook stranicu „Dnevna doza splitskog nereda“ koja je na vrlo javan i direktan način počela prozivati gradsku vlast za sve njihove propuste koji se dotiču komunalnog nereda, nelegalne gradnje, destrukcije park – šume Marjan i sličnih problema. Do danas stranicu prati čak 30 000 ljudi³⁰ a zbog njihova aktivizma te zahtjeva za rješavanje nagomilanih problema grad je bio prisiljen u funkciju staviti aplikaciju „Gradsko oko“ koja korisnicima omogućava da poslikaju sve ono što ne valja a u ovlasti je grada (rupe na cesti, išarane javne površine, neadekvatan odnos ugostitelja prema zaštićenoj Dioklecijanovoj palači i sl.) te to prijave nadležnim službama. Ukoliko se događa da se odgovorni svejedno ogluše na zahtjev građana, zahtjev se javno objavljuje na facebook stranici te se odgovorne proziva javno imenom i prezimenom, a podršku pružaju i neki od lokalnih novinara na splitskim portalima objavama članaka i kontaktiranjem gradskih čelnika. Takav oblik djelovanja nije savršen i nipošto se ne može reći da je Split riješio sve svoje probleme ali su pomaci vidljivi i značajni u gotovo svim gradskim zonama i četvrtima. Ipak, neke iznimno bitne zone za daljnji razvoj grada još uvijek čekaju bolje dane – iako se na nekima od njih aktivno radi, velika papirologija, dugotrajni sudski procesi, utjecaji lokalnih moćnika te velika birokracija Europske

³⁰ Dnevna doza splitskog nereda, [www.facebook.com/KomunalnoNedarstvo/](https://www.facebook.com/KomunalnoNeredarstvo/), svibanj 2020.

unije za povlačenje EU sredstava usporavaju i onemogućuju što bržu i efikasniju prenamjenu tih područja. Neka od najvažnijih neiskorištenih područja u gradu su:

6.1. Istočna obala

Istočna obala predstavlja vrata grada Splita svima koji u njega dolaze. Smještena pedesetak metara od Rive i istočnog zida Dioklecijanove palače predstavlja glavnu transportnu poveznicu Splita s ostatkom zemlje jer se na tom malom prostoru od svega nekoliko stotina metara dužine i širine nalaze trajektna luka, glavni autobusni i željeznički kolodvor te najveće taksi stajalište u gradu. Osim toga, tamo se nalazi i velik broj trgovina te uličnih štandova na kojima se prodaju svakovaki suveniri i mnoge druge stvari koje bi mogle biti potrebne turistima koji stižu u grad.

Već sam početak predsezone na ovom području znači iznimne prometne gužve, nervozu i nered, a dolaskom sezone to prerasta u apsolutni kolaps koji se proteže kilometrima kroz uske splitske ulice koje nikada nisu bile građene s namjerom da prime toliku količinu ljudi i vozila. Europska banka za obnovu i razvoj financirala je izradu masterplana za razvoj ovoga područja te su donešeni zaključci koji bi, kada projekt krene u realizaciju trebali rezultirati time da se autobusni kolodvor prebaci u susjedna Kaštela dok bi se Istočnu obalu željeznicom spojilo sa zračnom lukom (prolazila bi i preko autobusnog kolodvora) koja prolazi kroz svih sedam Kaštela i Solin.³¹ Ta željeznička trasa zapravo je već u funkciji i ide kroz nekoliko kilometara ispod samoga grada te bi se njenom prenamjenom, dodatnim uređenjem, elektrifikacijom i probijanjem novih stanica u potpunosti raskršilo prometni kolaps koji nastaje zbog ogromnog broja autobusa koji pristaju na današnji kolodvor na Istočnoj obali te bi se oni turisti koji dolaze avionom ili autobusom uz pomoć željeznice vrlo lako u samo par minuta mogli prebaciti u sam centar grada. Proces smanjenja pritiska na centar od strane ljudi koji idu ili se vraćaju sa trajekta bi se rješavao i izgradnjom podzemnog tunela koji bi sa Istočne obale išao ka nekoj od glavnih gradskih prometnica. Takav ambiciozan projekt ne samo da je ostvariv već i apsolutno nužan za grad koji već nekoliko sezona puca po šavovima zbog pritiska kojeg doživljava. Pojava pandemije virusa COVID -19 zasigurno je u jednu ruku i pripomogla gradu jer će povratak na turističke brojke iz 2019. zasigurno čekati

³¹ Grad Split, www.split.hr, svibanj 2020.

barem jednu do dvije godine (a možda i više) što će gradu ipak dati priliku da prodiše no prema trenutnom planu vladajuće stranke novčana sredstva za izvršenje ovog projekta namjeravaju se povući iz sredstava EU za razdoblje 2020. – 2027.³² pa je izvjesno da će do potpune realizacije projekta trebati čekati zasigurno još nekoliko godina, a u slučaju promjene gradske vlasti možda i duže.

6.2. Plaža Žnjan

Kraj sezone 2017. dio Splitskana je dočekaao kao iznimno pozitivan šok: novoizabrani gradonačelnik Splita Andro Krstulović Opara učinio je na Žnjanu potez bez presedana podigavši tešku mehanizaciju te naređujući rušenje više od 30 objekata, mahom kafića koji su godinama ilegalno podizani od strane ugostitelja iznimno bliskih prethodnim gradskim ocima. Ovaj potez naznačio je drugačiji pristup prema ovoj najvećoj splitskoj plaži i uz Marjan najvećoj rekreacijskoj zoni te je nakon toga krenuo proces borbe sa birokracijom i svim popratnim segmentima toga procesa kako bi se čitavo rekreacijsko područje pretvorilo u novu oazu sa sadržajima. Kao veliku pohvalu treba naglasiti i da je grad sproveo on-line anketu među građanima kako bi oni dali smjernice o tome kakve sadržaje žele vidjeti na tom području nakon uređenja. Svakako će podrazumijevati uređenje cestovne infrastrukture te izgradnju rotora, podzemnih garaža, hortikulturalno uređenje, moderne ugostiteljske objekte i slično.³³ Za sada se još čeka početak prvih radova koji bi prema najavama lokalnih novinskih članaka trebali započeti u ovoj godini.

³² Dalmatinski portal, www.dalmatinskiportal.hr, svibanj 2020.

³³ Grad Split, www.split.hr, svibanj 2020.

7. ANALIZA OKRUŽENJA

Ono što Split uz njegovu bogatu ponudu zasigurno svrstava kao najjači adut hrvatskog turizma je iznimno atraktivna i uzbudljiva okolica. Od skrivenog dragulja koji je Dalmatinska zagora, obalnih bisera poput Trogira ili Omiša te prekrasnih otoka kao što su Brač, Šolta ili Hvar, jasno je da šire splitsko područje može ponuditi nešto i za najzahtjevnijeg gosta. Od iznimno atraktivnih lokacija zasigurno treba spomenuti sljedeća mjesta:

7.1. Solin

Smješten odmah u nastavku Splita, da nema table uz cestu koja vas podsjeća da ste u njega ušli ne biste ni znali da ste napustili Split i ušli u ovaj mali satelitski gradić dalmatinske metropole. Iako mu danas ima podređenu ulogu, Solin je stariji od Splita; osnovan je u 3.st.pr.Kr. kao grčka kolonija Salona a svoj procvat doživljava za vrijeme Rimskog Carstva. Koliki je njegov značaj bio najbolje svjedoči da je i sam Dioklecijan zapravo u njemu rođen, a grad je u rimsko vrijeme sa 60000 žitelja bio četvrti najveći grad Carstva³⁴. Iznimnu vrijednost predstavlja i za Hrvate jer je Salona jedna od kolijevki Hrvata obzirom da je bila mjesto krunidbe kralja Dmitra Zvonimira u Krunidbenoj crkvi sv. Petra i Mojsija čiji su temelji ostali sačuvani. Osim njega, poseban značaj predstavlja i arheološko otkriće don Frane Bulića koji je u samom središtu grada pored crkvice Gospe od Otoka pronašao i sarkofag kraljice Jelene. Napomenimo da je tu crkvicu 1998. posjetio papa Ivan Pavao II. a sama Salona bila je i mjesto rođenja sv. Kaja, pape čiji je pontifikat započeo 283.godine a prema kojem danas i jedan gradski kotar Solina nosi ime.³⁵

Po pitanju turističke ponude nezaobilazna je informacija da ovaj gradić ima iznimno prekrasan centar kroz koji protječe rijeka Jadro a odmah nekoliko metara dalje nalazi se i najveći lokalitet Salone. Osim toga, Solin je dom i hotela President koji sa svojih 5 zvjezdica svakako iznimno obogaćuje čitavo splitsko područje nudeći visoko kvalitetan i luksuzan smještaj. Uz sve to vrijedi napomenuti i da se radi o najmlađem gradu u Hrvatskoj po pitanju starosti stanovništva.³⁶

³⁴ Bulić, F.: Car Dioklecija: njegovo ime, njegova domovina i mjesto, gdje se rodio, kada, gdje i kako je umro – povijesno-kritična rasprava, Zagreb, 1918., str. 3

³⁵ Splitsko – makarska nadbiskupija, www.smn.hr, svibanj 2020.

³⁶ Grad Solin, www.solin.hr, svibanj 2020.

7.2. Kliška tvrđava

Kliška tvrđava smještena je na padinama iznad Splita i Solina na samom ulazu u grad Split. Prvi puta spominje se već u 5. stoljeću te je jedan od najcjelovitijih primjera fortifikacijske arhitekture u Hrvatskoj, iz daljine gotovo pa neprimjetna te dostupna samo iz jednog smjera. To što bizantski car Konstantin sredinom 10. stoljeća zna za utvrdu na Klisu i nije neobično jer je kao Clusan spominje već hrvatski knez Trpimir u vezi s darovnicom splitskom kaptolu.³⁷ Klis je u 9. stoljeću bio sjedište hrvatskih knezova i kraljeva iz dinastije Trpimirovića, odnosno u tom svojstvu je bio hrvatskim glavnim gradom. Utvrda je zbog svoje pozicije koja pruža izvanredan pogled na Split i njegov akvatorij u vrijeme turskih i mletačkih osvajanja bila i središte uskoka. Interesantan je podatak da su Turci 1537. uspjeli osvojiti Klis te su na tvrđavi podigli i džamiju s minaretom, a njihov prodor značio je i destrukciju Salone koja je čuvala neprocjenjiva blaga hrvatske povijesti.³⁸ Ipak, usprkos blizini od samo nekoliko kilometara, sam Split nikada nije zapao u ruke turskog osvajača jer bi takav rasplet zasigurno značio i možda kompletno uništenje Dioklecijanove palače.

Danas tvrđava obnaša strogo turističku svrhu. Najatraktivniji je svakako pogled na Split i cijeli splitski akvatorij koji se kao na dlanu ispruža pred vama ali vrijedno je napomenuti i da je prošle godine započelo uređenje lokaliteta višemilijunskim iznosima iz EU fondova koji su rezultirali i poboljšanjem i unaprjeđenjem turističke ponude i doživljaja na tvrđavi. Iznimno bitan podatak za rast i jačanje brenda je i to da je Kliška tvrđava bila lokalitet snimanja ranije spomenute popularne serije Igra prijestolja, gdje je glumila izmišljeni grad Meereen u kojem je stolovala kraljica Khaleesi.

7.3. Otok Brač

Brač je smješten odmah nasuprot Splita a sa gradom je povezan direktnim trajektnim linijama koji svakodnevno više puta odlaze u oba smjera a koje će vas za nešto manje od sat vremena dovesti na odredište. On je najnaseljeniji otok u Hrvatskoj sa 15 000 stanovnika a kao najveće mjesto ističe se Supetar koji se zbog blizine i usmjerenosti na Split zna predstavljati i kao splitsko predgrađe. Otok je jedna od kolijevki hrvatskog turizma te nudi izniman izbor aktivnosti

³⁷ Prosperov Novak, S.: Split – mjesta, ljudi, sudbine, Naklada Lilliput Planet, Zagreb, 2015., str. 204

³⁸ Tvrđava Klis, www.tvrдавaklis.com, svibanj 2020.

i vrhunskog smještaja. Posebno se ističe plaža Zlatni rat koja je postala jedan od najprepoznatljivijih simbola Hrvatske u svijetu. Osim turizma koji je danas zasigurno najvažnija gospodarska aktivnost otoka posebnu važnost ima imaju i brodogradnja, brački kamenolom, stočarstvo i poljoprivreda i to posebice uzgoj maslina kojih na otoku ima oko pola milijuna stabala.

7.4. Trogir

Trogir je grad na obali Kaštelanskog zaljeva, od Splita udaljen dvadesetak minuta vožnje. U 3.st.pr.Kr. osnovali su ga grčki kolonisti te se smatra jednim od najbolje sačuvanih romaničko – gotičkih gradova u Europi zbog čega je povijesni centar grada 1997. godine uvršten na listu UNESCO svjetske baštine. Zaštićeni dio grada zapravo se nalazi na otočiću Trogiru koji je sa kamenim mostom povezan sa kopnenim dijelom grada.³⁹ Gospodarske značajke grada iznimno su slične Braču pa tako kao najznačajnija aktivnost dominira turizam ali u gradu postoje i manja brodogradilišta te ribarstvo i poljoprivreda u kojoj je ponovno dominantan uzgoj maslina ali i agruma zbog povoljne klime i njihove dobre otpornosti.

7.5. Omiš

Grad Omiš broji 15 000 stanovnika i leži nepunih 22 kilometara južno od Splita. Svoju posebnost gradi na temelju zaista fascinantnih geografskih specifičnosti: smješten je na ušću rijeke Cetine u Jadransko more a uski obalni pojas s leđa se nalazi u zagrljaju Omiške Dinare sa dvama tvrđavama, Starigrad – Fortica te Mirabela. Povijest grada je iznimno burna i ratoborna a najveći trag ostavili su omiški gusari koji su stoljećima pljačkali strane brodice i tjerali ih da im plaćaju danak. Danas je grad, kao i većina manjih dalmatinskih mjesta primarno orijentiran na turizam a kao jedna od najvećih manifestacija u gradu ističe se Festival dalmatinskih klapa koji se odvija pune 54 godine.

³⁹ Turistička zajednica grada Trogira, www.visittrogir.hr, svibanj 2020.

8. MOGUĆNOSTI BUDUĆEG RAZVOJA TURIZMA U SPLITU

U svrhu utvrđivanja svih prednosti i prilika ali i manjkavosti i nedostataka grada Splita i njegova turističkog sektora nužno je sagledati i sastaviti konkretan plan daljnjeg razvoja grada i čitavog metropolitanskog područja koje on obuhvaća kako bi se čim prije postavili temelji za Split koji će biti adaptiran za potrebe 21. stoljeća. Neke od najvažnijih stavki koje treba sagledati su sljedeće:

- Turizam u Hrvatskoj naspram gotovo svih ostalih konkurentnih zemalja Mediterana ima mnogobrojne prednosti koje su nam zapravo poklonjene sretnim spletom okolnosti, a Split nije nikakva iznimka tome pravilu. Najvažnija prednost grada Splita za uspješan razvoj turističke djelatnosti su svakako geografske karakteristike: smještaj u samom središtu jedne od najsunčanijih regija Europe, na obalama mirnog i iznimno očuvanog Jadrana predstavlja osnovu svega onoga što Split jest, vibrantni mediteranski grad u koji je utkana tradicija te bogata povijest Hrvata i drugih, sličnih mediteranskih naroda koji su ostavljali svoj trag na ovome području. Ono što dodatno obogaćuje tu poziciju je i činjenica da je grad smješten na poluotoku što opet daje jednu unikatnu priču većeg gradskog središta koje je sa 3 strane okruženo morem dok ga sa leđa opasuju masivi Dinarskog planinskog lanca, opet prepunog svojih specifičnosti i endema. Na odmet svakako nije ni okolica grada sa nevjerojatnom Dalmatinskom zagorom, draguljem koji se tek treba otkriti a koji čuva možda i neke od najčudesnijih prirodnih fenomena koje naša zemlja uopće može ponuditi dok se ispred Splita kao na dlanu šire neki od najljepših svjetskih otoka, nezagađeni i očuvani biseri splitskog akvatorija.

Drugi najbitniji segment splitske turističke ponude je dakako kulturna baština. Zbog svoje ljepote, povijesne vrijednosti i očuvanosti Dioklecijanova palača prva je stvar o kojoj svaki turist koji dolazi u grad čuje te prva stvar koju pohita posjetiti. Uske kalete⁴⁰ specifične za Dalmaciju, kamene uličice koje se isprepleću u centru grada, prepune malenih trgovina, vrhunskih restorana, luksuznih apartmana i prekrasnih dvorišta ukrašenih mediteranskim biljem zaista su jedna očaravajuća posebnost koja oduševi svakog posjetitelja. Iza svakog ugla čeka vas i neki vrijedan artefakt povijesti koji svjedoči o carstvima i državama koje su dominirale tim prostorom – od Jupiterova hrama, jedne od najstarijih sinagoga u Europi, katedrala sa kostima svetaca, Dioklecijanovog

⁴⁰ Uske kamene ulice u Dalmaciji

mauzoleja, najstarije svjetske knjižare koja još uvijek radi (Morpurgo) i slično, zasigurno je da Split nećete napustiti ravnodušni.

Posebnost su naravno i drugi aspekti kulturne baštine kao tradicionalno klapsko pjevanje, nijemo kolo, splitski plesovi ali i nezaobilazna dalmatinska i mediteranska prehrana prožeta utjecajem Italije te blazinom mora ali i unutrašnjosti. Tko danas može zamisliti turističku posjetu Splitu koja neće uključivati degustaciju domaćeg pršuta i sira, hrvatskih vina, maslinova ulja i žestice, soparnika, pašticade, brudeta, peke, mandulata ili crnog rižota? Kvalitetno spremljeni i lokalni proizvodi predstavljaju iznimno bogatstvo ovoga prostora koji boravak u Splitu pretvaraju u hedonističko iskustvo za nepce a to nas dovodi i do sljedeće prednosti: stil života. I zaista sve je veći broj onih koju prepoznaju ovu posebnost te odlučuju svoj život iz snažnih gospodarskih europskih središta prebaciti u grad podno Marjana i nitko ih ne može kriviti zbog toga: grad je toliko velik da vam nudi sve što treba ali opet toliko malen da nećete svakodnevno sjediti u gužvi u automobilu nekoliko sati. Vremenski uvjeti su ugodni sa blagim zimama i toplim ljetima, karakteristike grada su takve da se sličnim stvarima može pohvaliti možda još par gradova na svijetu, lokalno stanovništvo ima ponešto usporeniji stil života te se sve ne svodi na trčanje za novcem već se nađe vremena i za odlazak na kavu, šetnju ili kupanje na plaži. Također jedna stvar koja je jako bitna a možda i donekle zanemarena je sigurnost. Hrvatska po pitanju kriminalnih radnji i nasilja predstavlja jednu od najmirnijih zemalja svijeta⁴¹, nema nesigurnih predjela, kriminala koji u potpunosti preuzima dijelove grada kao što je to slučaj u zapadnim zemljama a sve to jako je pogodno za jedan miran i lagodan obiteljski život pa u vrijeme sve veće umreženosti i digitalizacije Splita zaista predstavlja svojevrsnu obećanu destinaciju za digitalne nomade ali i sve one koji žele mirniji, usporeniji i zdraviji život.

- Iako su prednosti života u Splitu mnogobrojne, naravno da nije sve savršeno. Bez sumnje je da je grad u nekim segmentima loš i da za daljnji rast i razvoj treba raditi upravo najviše na onome gdje je najslabiji. Negativni segmenti ovoga grada mogu se podijeliti na 2 razine: one koje su uzrokovane lošom lokalnom situacijom te na one koje su direktno vezane uz državu tj. čiji su temelji vezani uz unutrašnju i vanjsku politiku Republike Hrvatske. Kao slabosti lokalne razine

⁴¹ Ministarstvo unutrašnjih poslova, www.mup.gov.hr, svibanj 2020.

već smo neke probleme dotaknuli i u ranijim dijelovima rada, ponajprije nezadovoljavajuća prometna infrastruktura koja uključuje i cestovnu infrastrukturu te zastarjelu željeznicu koja vapi za modernizacijom. Osim toga zasigurno su potrebna i neka unaprjeđenja u trajektom prijevozu ali i daljnja ulaganja u razvoj gradskog prijevoznika te međugradskih autobusnih linija. Nadalje, loše kontrolirana ekspanzija turizma stvorila je iznimno veliku problematiku u segmentu prometa gdje u ljetnim mjesecima vladaju katastrofalne gužve te u segmentu najma stanova gdje zbog bavljenja turističkom djelatnošću prevelik broj stambenih jedinica u gradu odlazi u smjeru turizma umjesto najma lokalnom stanovništvu za život. Važno je spomenuti i zagađenje bukom, posebice u središnjim dijelovima grada gdje se malobrojno preostalo stanovništvo uglavnom bezuspješno bori za poštovanje svoga prava na privatnost koje im mnogobrojni klubovi i barovi ometaju.

Ipak, najveći negativni element grada za njegov daljnji razvoj svakako predstavlja korumpirana gradska vlast koja često bezobzirno i destruktivno radi na štetu grada i njegovih stanovnika a u svrhu vlastite koristi. Takav način djelovanja potrebno je hitno mijenjati baš sada u jeku krize koje je uzrokovao virus COVID – 19 jer je u potpunosti jasno da će negativni učinci pandemije pojesti ogroman dio splitskog proračuna te mnoge ljude, posebice u sektoru turizma, ostaviti bez posla i na rubu siromaštva.

Po pitanju državne razine svakako se također treba spomenuti iznimno loš i maćehinski položaj države prema najvećem obalnom središtu. Veliki propust predstavlja nedovoljna koordinacija sa lokalnom vlašću kako bi se bolje odgovorilo na pritisak domaćeg stanovništva i turista na prometnu infrastrukturu u gradu i okolici. Pored tih očitih nedostataka, problematika koja stagnira razvoj svih segmenata gospodarstva uključujući i turizma kako u Splitu tako i u Hrvatskoj je zasigurno i porezna presija koja se provodi u Hrvatskoj. Iznimno veliki nameti i porezi destimuliraju gotovo ikakva veća ulaganja i razvoj, provođenje selektivne porezne politike poput smanjenja PDV-a isključivo u ugostiteljstvu ili poreza na dohodak prema dobnim skupinama rezultira nejednakim tretmanom te nepravednim odnosom prema poduzetnicima. Svemu tome ne pridonosi ni iznimno korumpirano sudstvo koje upravo u Splitu funkcionira najneefikasnije u državi⁴² sa presudama koje često subjekti ni ne dočekaju za svoga života. Kada se na sve to doda i glomazna birokracija koja vas tjera da u 2020. godini trčite od šaltera do šaltera raznoseći stotine uglavnom beskorisnih papira i podataka kako biste vodili svoj posao, kao i porezni inspektori koji

⁴² Paštar, T., Slobodna Dalmacija, www.slobodnadalmacija.hr, svibanj 2020.

zatvaraju objekte zbog kune viška u blagajni ili krive visine stola, postaje jasno što to sve sputava razvoj kako Splita i splitskog turizma, tako i ostatka zemlje.

- Pandemija virusa COVID – 19 Splitu i čitavoj Hrvatskoj donosi veliku financijsku krizu. Očekivani manjak u državnoj blagajni već sada se procjenjuje na više od 50 milijardi kuna.⁴³ Turizam je u potpunoj paralizi pa čak i nakon povlačenja prvih restrikcija za ulazak u zemlju te broj turista ostaje neznatan. Mnogi restorani i drugi ugostiteljski objekti još uvijek nisu a neki vjerojatno ni neće otvoriti svoja vrata. Ultra Europe festival, zlatna koka čitave srednje Dalmacije koja bi u tri dana u državni budžet slila nekoliko milijardi kuna otkazana je za narednu godinu. Vladinim mjerama pomoći privatnom sektoru osigurava se pomoć za čak pola milijuna zaposlenih u privatnom sektoru a država isplaćuje i oko 1,6 milijuna penzija za umirovljenike⁴⁴. To znači da otprilike nekih 2 od 4 milijuna Hrvata zadnja 3 mjeseca preživljava sa 4 tisuće kuna ili manje i postaje sasvim jasno da kupovna moć Hrvata nije dovoljna da bi se spasio veći dio turističkog sektora i da će daljnji mjeseci donijeti propast i otkaze za velik broj firmi i radnika. Ipak, ovakav rasplet događaja može predstavljati i novu priliku: u sektoru turizma može se raditi na unaprjeđenju čitavih destinacija pa tako primjerice Split može sada više nego ikada raditi na poboljšanju cesta jer to vremenski uvjeti i manjak gužvi dozvoljavaju. Državi se otvaraju vrata za provođenje mnogobrojnih potrebitih reformi poput ukidanja parafiskalnih nameta, smanjenja poreza i unaprjeđenju javnih usluga. Neki od jednostavnijih poteza za uređenje destinacije kojim bi se također moglo utjecati na rasterećenju pojedinih dijelova grada je izmjena lokacije turističkog info centra van starog dijela grada čime bi se barem malo raspršio pritisak na jezgru.

Digitalizacija turističkog sektora i aktivniji i bolji rad svih turističkih zajednica bi mogao potaknuti i nastanak nekih pametnijih i jednostavnijih rješenja za pomoć turistima. Svjedočili smo nastanku aplikacije "Andrija" koju je Vlada uz Ministarstvo zdravstva stvorila za direktnu komunikaciju ljudi sa strukom kako bi dobili sve informacije o korona virusu koje trebaju znati. Isti takav princip mogao bi se ponuditi i našim gostima gdje bi se moglo dobiti gotovo sve odgovore koji ih zanimaju, od lokalne razine kao npr. gdje mogu parkirati, pa do nacionalne razine i informacija o ulasku u zemlju za strane državljane u vrijeme restrikcija. Osim toga treba spomenuti i pohvaliti

⁴³ Portal 24sata, www.24sata.hr, svibanj 2020.

⁴⁴ Mirovinsko osiguranje, www.mirovinsko.hr, svibanj 2020.

projekt čija je realizacija krenula upravo u svibnju 2020. kojom se većina centra grada, sve škole, park – šuma Marjan te najvažnije prometnice i raskrižja pokrivaju kamerama koje su financirane EU sredstvima⁴⁵. Takav potez omogućiti će bolju zaštitu grada od devastacije ali i posebno bitno po pitanju prometa, manje divljanje na cestama koje je predstavljalo problem prijašnjih godina zbog prevelikog broja taksista u gradu. Nažalost spora reakcija na divljanje u prometu je samo prošle godine odnijela jedan život mlade 20 – ogođišnjakinje tako da je nužnost ovoga poteza zaista bila velika a pohvalno bi bilo kada bi se išlo i u daljnju regulaciju o tome tko uopće smije raditi kao taksist, što danas nije slučaj.

Neke od mjera koje se dugoročno također mogu razmotriti za kontroliran razvoj turizma u Splitu možemo prepisati i od svjetskih metropola. Amsterdam, New York City, Barcelona ili Miami Beach samo su neki od gradova koji su uveli djelomične ili kompletne restrikcije za iznajmljivačke platforme sa svrhom očuvanja gradova za život domaćeg stanovništva. Iako tranzicijskoj zemlji kao što je naša državne restrikcije i miješanje u tržište ne bi trebale biti nešto što treba poticati, posve je jasno da je turizam iznimno specifičan tip djelatnosti koja se brže od mnogih drugih grana vraća rastu i ekspanziji. Tako smo u zadnjoj financijskoj krizi prije desetak godina bili svjedoci koliko je spor bio izlazak hrvatskog gospodarstva iz krize, ali ne i turističkog sektora. On se naime već nakon 1 godine vratio staroj navici rapidnog rasta koji je kulminirao sa 20 milijuna turista u 2019. godini⁴⁶. Samim time u gradu kao Split koji je na poluotoku, što je već samo po sebi jako problematično za daljnje širenje i razvoj grada, svakako bi trebalo razmišljati o načinima da se zaustavi daljnja apartmanizacija grada.

- Prijetnje za budućnost grada Splita usko se vežu na prijašnja tri spomenuta dijela. Obzirom na specifičnost trenutne situacije možemo ih podijeliti na kratkoročne prijetnje te na one koje predstavljaju opasnost u dužem periodu vremena. Zbog utjecaja pandemije na turizam izvjesno je da nadolazeća financijska kriza predstavlja tsunami koji bi mogao prepoloviti splitsku turističku i ugostiteljsku scenu. Od iznajmljivača čije će postelje ostati prazne, do turističkih agencija čiji će aranžmani biti neisplativi pa do ugostitelja koji neće nikome moći ponuditi svoje usluge. Možda i najtužniji aspekt ove krize leži u tome što će vjerojatno najveći ceh krize barem u nekim

⁴⁵ Grad Split, www.split.hr, svibanj 2020.

⁴⁶ Hrvatska turistička zajednica, www.htz.hr, svibanj 2020.

segmentima turističkog sektora platiti oni najbolji. U manjku turista gotovo sigurno možemo reći da su primjerice vrhunski restorani u kojima se nudi visoka gastronomija izgubili svoje kupce – obzirom na ranije spomenuto financijsko stanje dijela države države, izlazak u restoran za većinu Hrvata predstavlja luksuz i zasigurno čak ni u dobrim vremenima ne uključuje vrhunska vina i slijedove jela od nekoliko tisuća kuna već obiteljski odlazak na pizzu i coca colu. Takav rasplet donosi porast razine siromaštva a velik udar primiti će i financije samoga grada koji će bez ikakve sumnje morati preispitati djelovanje svog glomaznog i neefikasnog dijela upravnog aparata.

Osim toga takav financijski razvoj situacije koji uključuje niske i upitne prihode dugoročno može imati katastrofalne posljedice za zemlju(a samim time i Split) koja je već sada u demografskoj kataklizmi. Projekcije gotovo svih europskih i svjetskih institucija Hrvatskoj predviđaju jedan od najvećih padova BDP-a u Europi te sporije vraćanje u normalno stanje i izlazak iz krize što je potvrdilo čak i nekoliko ministara. To znači da će uz novonastalu krizu koja će zadesiti privatni sektor sa velikim brojem otkaza te sporijim oporavkom gospodarstva vrlo brzo doći do novog egzodusa mladog i krucijalnog dijela stanovništva koje zahvaljujući ulasku u Europsku uniju danas gotovo pa nema nikakvih zapreka za odlazak u visokorazvijene zapadnoeuropske zemlje.

- Kristalno je jasno da je specifičnost situacije uzrokovane pandemijom ponudila plodno tlo za sagledavanje šire slike i implementiranje potrebnih rješenja koji bi Splitu omogućili sretniju budućnost. Promjene nisu proces koji dolazi preko noći i ne postoji čarobni štapić koji bi tek tako riješio probleme koji su se nagomilali kako u gradu tako i u državi u posljednjih trideset godina ali upravo nam krizna razdoblja predstavljaju najveću šansu da ono loše i neproduktivno iskoristimo a ono dobro i vrijedno potaknemo još više i jače. Na svima nama je da se na što bolji i predaniji način borimo za pozitivne promjene u našem društvu kako bi budućnost bila prepuna onih koji u Splitu i u Hrvatskoj žele ostati ili pak doći od drugdje i zasnovati svoj dom. Ljudi su primarni resurs svakog prostora i onda kada se njima osigura potrebne uvjete za bolju budućnost sve ostalo lakše će doći.

9. ZAKLJUČAK

Split je iznimno bogat grad sa jakom kulturno – povijesnom ostavštinom te prekrasnom i očuvanom prirodom pa kao takav predstavlja izniman potencijal za kvalitetan razvoj turizma. Dioklecijanova palača, Marjan, Poljud ili Bačvice ali i primjerice Brodosplit ili Ultra Music Festival samo su neki od sinonima ovoga grada koji ga promoviraju daleko van granica Lijepe naše.

Splitski turistički sektor u proteklom desetljeću doživio je pravu revoluciju te je od gospodarski slabog grada stvorio ekonomsku i manifestacijsku metropolu Hrvatske koja nudi život, zabavu, mogućnosti, posao i još mnogo toga svima onima koji su u Split spremni doći i prihvatiti ga kao svoga. Nekada sirotinjske kamene kućice splitskih težaka danas su pretvorene u luksuzne apartmane a zapuštena i dotrajala Palača postala je dio svjetske baštine pod zaštitom UNESCO-a koju posjećuju ljudi i iz najudaljenijih kutaka planete kako bi se mogli diviti njenim ljepotama i povijesnoj vrijednosti. Sve veće domaće i strane investicije u poslovne sadržaje te očuvanje baštine mijenjaju vizuru grada te ga iz dana u dan pretvaraju u jedan moderan i ugodan mediteranski ali prije svega europski grad koji živi punim plućima i koji ima svoju budućnost. Ipak, brz razvoj nosi i svoje negativne posljedice na koje je potrebno obratiti pažnju te raditi na njihovom rješavanju kako ne bi došlo do svojevrsnih zasićenja grada sa turistima i turista sa gradom. To iznad svega uključuje infrastrukturno razvijanje gradskih i međugradskih veza i prometnica ali i odgovorniju ekspanziju turizma, bolji odnos prema ekologiji te kulturnoj baštini kao i prema domicilnom stanovništvu. Poseban podstrek razvoju grada dalo je hrvatsko članstvo u Europskoj uniji koje je otvorilo mnoga vrata baš svima, od običnog stanovništva preko studenta, turista pa sve do poduzetnika. Europski fondovi već sada mijenjaju kompletne dijelove grada, gradskog života i obrazovanja te direktno utječu na mijenjanje života svih stanovnika Splita na bolje. Usprkos tome prostora za napredak i poboljšanje ne manjka i jako je važno da se prilike koje nam se nude shvate ozbiljno i iskoriste na dobro svih nas. Uz takav način djelovanja kojeg vodi stručnost i znanje pomiješani sa velikom ljubavlju prema svome gradu koju zaista velik broj stanovnika Splita osjeća, grad ne bi nikako trebao strahovati za svoju budućnost.

LITERATURA

1. Belamarić, J.: Split – turistička monografija, Turistička naklada, Zagreb, 2010.
2. Bilen, M.: Turizam i prostor: ekonomsko – geografski aspekti turističke valorizacije prostora u turizmu, Veleučilište u Karlovcu, Karlovac, 2006.
3. Belamarić, J.: Split – od carske palače do grada, Ministarstvo kulture Republike Hrvatske: Konzervatorski odjel Split, Split, 1997.
4. Prosperov Novak, S.: Split – mjesta, ljudi, sudbine, Naklada Lilliput Planet, Zagreb, 2015
5. Bulić, F.: Car Dioklecija: njegovo ime, njegova domovina i mjesto, gdje se rodio, kada, gdje i kako je umro – povijesno-kritična rasprava, Zagreb, 1918.

INTERNET IZVORI

1. Turistička zajednica grada Splita, www.visitsplit.com, srpanj 2020.
2. Institut za turizam, www.iztzg.hr, srpanj 2020.
3. Hrvatska turistička zajednica, www.htz.hr, srpanj 2020.
4. Atlas svjetske kuhinje, www.tasteatlas.com, srpanj 2020.
5. Grad Split, www.split.hr, srpanj 2020.
6. Hrvatska gospodarska komora, www.hgk.hr, svibanj 2020.
7. Grad Solin, www.solin.hr, svibanj 2020.
8. Dalmatinski portal, www.dalmatinskiportal.hr, svibanj 2020.
9. Slobodna Dalmacija, www.slobodnadalmacija.hr, svibanj 2020.
10. Portal 24sata, www.24sata.hr, svibanj 2020.
11. Mirovinsko osiguranje, www.mirovinsko.hr, svibanj 2020.
12. Ministarstvo unutrašnjih poslova, www.mup.gov.hr, svibanj 2020.
13. Turistička zajednica grada Trogira, www.visittrogir.hr, svibanj 2020.
14. Tvrđava Klis, www.tvrdavaklis.com, svibanj 2020.
15. Splitsko – makarska nadbiskupija, www.smn.hr, svibanj 2020.
16. Dnevna doza splitskog nereda, www.facebook.com/KomunalnoNeredarstvo/, svibanj 2020.
17. Portal Apolitični, www.apoliticni.hr, svibanj 2020.
18. Javna ustanova Marjan, www.marjan-parksuma.hr, svibanj 2020.
19. Brodosplit, www.brodosplit.hr, svibanj 2020.
20. Sveučilište u Splitu, www.unist.hr, svibanj 2020.
21. Portal povijest, www.povijest.hr, svibanj 2020.
22. Državni zavod za statistiku, www.dzs.hr, svibanj 2020.

POPIS GRAFIKONA

1. Promjena broja postelja u Splitu od 2010. do 2019. str. 18
2. Dolasci i noćenja u Splitu u 2018. i 2019. godini str. 20

POPIS TABLICA

1. Zemlje po broju dolazaka u Split 2019. godine

str. 22

POPIS SLIKA

1. Splitski poluotok i Kaštelanski zaljev iz zraka str. 2
2. Flying Clipper str. 6
3. Sjedište OTP banke i budućeg najvišeg nebodera u Hrvatskoj str. 8
4. Hotel Amphora Split str. 19
5. Dnevna potrošnja turista u Hrvatskoj u 2017. u eurima str. 22